

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ

Андренко О. А., канд. екон. наук, Петухова А. О., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Податкова безпека є важливою складовою фінансово-економічної безпеки, яка, у свою чергу, є підсистемою національної безпеки держави. Податкова система, що влаштовує платників податків, сприяє стійкому соціально-економічному розвитку, забезпечуючи необхідне фінансування пріоритетних завдань держави, спрямованих на підвищення якості життя населення. Тим часом, незважаючи на наявність обсягового документа – податкового кодексу України, більшість вчених і економістів-практиків прийшли до висновку про недосконалість вітчизняної податкової системи. За їхньою думкою, оптимальна система оподаткування повинна характеризуватися низьким рівнем граничної ставки податку на прибуток, використанням прогресивної шкали в залежності від доходів фізичних осіб, включаючи приватних підприємців; наявністю пільгових умов оподаткування для різних категорій платників податків; варіюванням ставки ПДВ, оптимізацією ставок оподаткування зовнішньоекономічної діяльності підприємств України.

У повоєнний час, у процесі євроінтеграції України, напевно, позначиться проблема вдосконалення вітчизняної системи оподаткування на користь її спрощення та підвищення ефективності. На думку Савченко М. В. [1], «урахування особливостей та основних тенденцій функціонування податкових систем провідних країн світу в національному законодавстві, що надають відповідні переваги або створюють перешкоди для економічного обороту країни з міжнародними партнерами, – серйозний фактор підвищення ефективності зовнішньоекономічних зв'язків між країнами».

Мета дослідження – рейтинговий аналіз податкових систем провідних країн світу за індексом міжнародної конкурентоспроможності податкової системи.

Індекс міжнародної податкової конкурентоспроможності (далі ІТСІ) має визначити ступінь відповідності податкової системи країни двом важливим аспектам податкової політики: конкурентоспроможності та нейтральності.

У конкурентоспроможному податковому кодексі зберігаються низькі граничні податкові ставки. Нейтральний податковий кодекс сприяє отриманню найбільших доходів за найменших економічних спотворень. Це означає, що в ньому не надається перевага споживанню перед заощадженням, як це відбувається у разі податків на інвестиції та на багатство. Це також означає відсутність чи незначну кількість цільових податкових пільг для конкретних видів діяльності підприємств чи фізичних осіб.

Таким чином, інтегральний індекс ІТСІ визначає позиціонування кожної з 38 країн ОЕСР за рівнем конкурентоспроможності та нейтральності системи оподаткування на основі 41 показника, згрупованих у п'яти категоріях (рис. 1):

- корпоративний рейтинг (оподаткування підприємств);
- оподаткування доходів фізичних осіб;
- оподаткування споживання;
- оподаткування власності;
- міжнародне оподаткування.

Рисунок 1 – Формування інтегрального індексу міжнародної податкової конкурентоспроможності ІТСІ

Джерело: розраховано авторами з [3]

При оцінюванні міжнародної податкової конкурентоспроможності країн ОЕСР експерти Податкової фундації беруть до уваги різні аспекти оподаткування прибутку підприємств, зокрема [2]:

- ставки податку на прибуток підприємств;
- умови для відшкодування понесених підприємствами витрат (як-то перенесення збитків; методи оцінки вибуття товарно-матеріальних запасів; умови амортизації капітальних інвестицій, а також особливості оподаткування нерозподіленого прибутку підприємств);
- податкові преференції для підприємств, що займаються певними видами економічної діяльності;
- сприятливість податкового законодавства для ведення бізнесу.

Результати розрахунку індексу ІТСІ дозволяють визначити країни, які забезпечують оптимальну податкові умови для розвитку малого та середнього бізнесу та припливу інвестицій.

Україна (як і більшість країн з економіками, що розвиваються) поки не входить до складу 38 країн і тому офіційно індекс ІТСІ для неї може бути підрахований неофіційно, як це зроблено в роботі [2].

На рисунку 2 наведено результати розрахунку інтегрального індексу країн Європи за 2023 р.

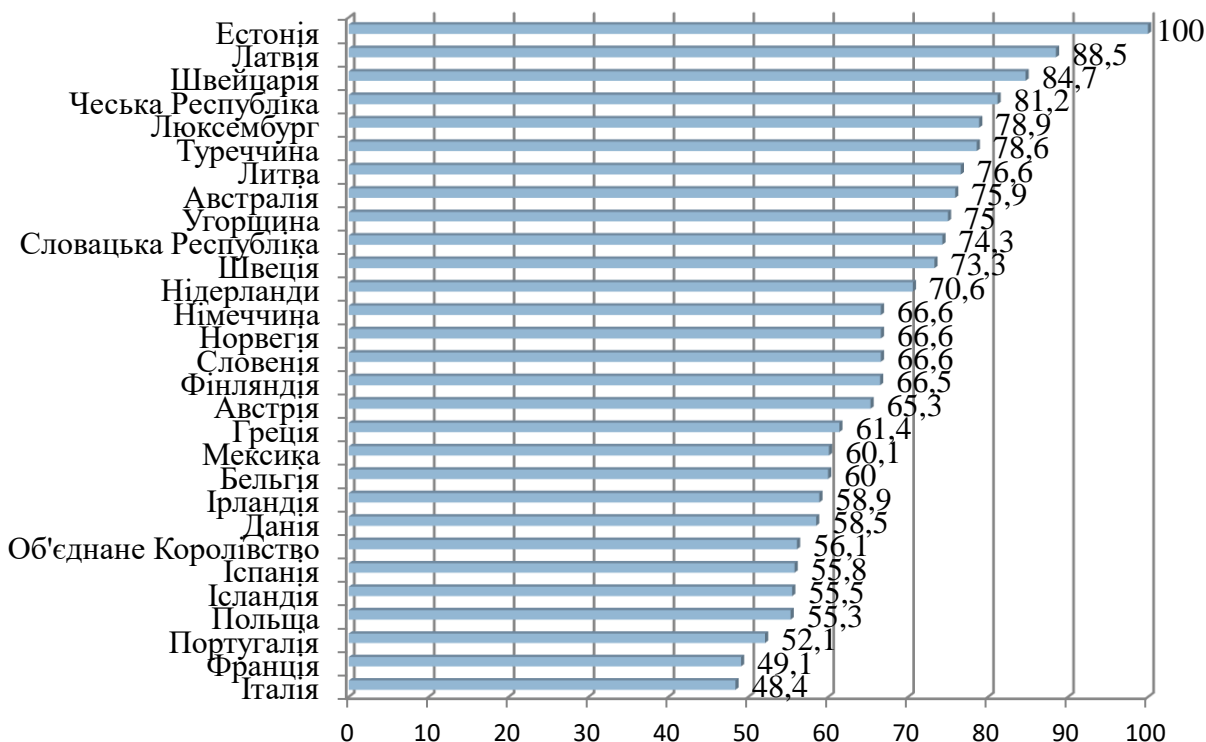

Рисунок 2 – Рейтинг країн Європи за Міжнародним індексом податкової конкурентоспроможності у 2023 р.

Естонія протягом 10 років очолює рейтинг за рахунок позитивних показників, що характеризують її податкову систему [3]:

- на підприємствах оподатковуються лише розподілений прибуток, що дозволяє компаніям реінвестувати свій прибуток без сплати податків;
- плоска шкала податку на доходи фізичних осіб 20 %, причому податок не сплачується з дивідендів;
- ставка ПДВ варіюється від 0 до 20 % залежно від бази оподаткування;
- податок на майно застосовується лише до вартості землі, причому ставка податку залежить до 2,5% від кадастрової вартості від регіону;
- прибуток, який отриманий національним бізнесом за кордоном, не оподатковується.

Але це не означає, що Естонія має найвищий рейтинг у всіх п'яти категоріях (таблиця 1). Крім того, територіальну податкову систему Естонії обмежено європейськими країнами.

Таблиця 1 – Позиція Естонії у п'яти категоріях, що формують індекс

Корпоративний рейтинг	Оподаткування доходів фізичних осіб	Оподаткування споживання	Оподаткування власності	Міжнародне оподаткування
2	1	15	1	11

Латвія, яка нещодавно прийняла естонську систему корпоративного оподаткування, також має відносно ефективну систему оподаткування трудових доходів. У Швейцарії низька ставка корпоративного податку (19,7%), ПДВ – на рівні 8%, а на низку товарів діють пільгові тарифи (наприклад, ставка ПДВ для ліків – 2,5%).

Країни, які займають низькі позиції у рейтингу ІТСІ, часто мають відносно високі граничні ставки податку на прибуток корпорацій або мають багаторівневі податкові правила, що призводить до ускладнення системи. У п'яти країнах, що займають нижні рядки рейтингу, сукупні ставки корпоративного податку вищі середнього рівня.

З метою удосконалення податкової системи України необхідно врахувати позитивний та негативний досвід зарубіжних країн, виявити фактори, що впливають на позицію країни у рейтингу міжнародної податкової конкурентоспроможності.

Система оподаткування України характеризується досить позитивними показниками: ставка податку на прибуток – 18%, що значно нижче середнього показника більшості країн ОЕСР; підприємства України можуть зазнавати збитків на майбутні періоди; обмежена кількість податкових відрахувань (податок на прибуток, ЄСВ, плата за землю, плата за забруднення навколишнього природного середовища та ПДВ).

До недоліків системи оподаткування слід віднести її громіздкість, особливо при оподаткуванні приватних підприємців та ФОП. Ставку ПДВ зафіксовано на рівні 20% для різної номенклатури товарів та послуг за відсутності пільгових умов оподаткування. Певна незручність завдає облік першої та другої події при розрахунку податкового кредиту та податкового зобов'язання з ПДВ. Вітчизняні підприємства, на відміну від іноземних, мають менші можливості для відшкодування своїх втрат.

Таким чином, незважаючи на наявність позитивних моментів, необхідно на основі вивчення досвіду сусідніх країн розробити оптимальне податкове законодавство, спрямоване на зниження податкового навантаження для підприємств та фізичних осіб, а також спростити процеси розрахунку та сплати податків.

Список використаних джерел:

1 Савченко М. В., Клещенко Б. С., Шейгець А. М. Міжнародне оподаткування й особливості функціонування податкових систем у провідних країнах світу // Бізнес Інформ. – 2022. – № 1. – С. 82-88. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-82-88>

2 Фролова Н. Оцінка міжнародної конкурентоспроможності системи оподаткування прибутку підприємств України // Економіка і прогнозування. – 2021. – № 1. – С. 145-159. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2021.01.145>

3 International tax competitiveness index / Center for Global Tax Policy. 2021–2023. URL: https://taxfoundation.org/all-research-data/?post_types=all-research#results